Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JEAN RICHARD DE LA TOUR
της 28ης Απριλίου 2022[1]

Υπόθεση C-677/20

Industriegewerkschaft Metall (IG Metall),
ver.di – Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft
κατά
SAP SE,
SE-Betriebsrat der SAP SE,
παρισταμένων των
Konzernbetriebsrat der SAP SE,
Deutscher Bankangestellten-Verband eV,
Christliche Gewerkschaft Metall (CGM),
Verband angestellter Akademiker und leitender Angestellter der chemischen Industrie eV

[αίτηση του Bundesarbeitsgericht (Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου Εργατικών Διαφορών, Γερμανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική πολιτική – Ευρωπαϊκή εταιρία που συνιστάται μέσω μετατροπής – Ευρωπαϊκή εταιρία δυιστικής μορφής – Ρόλος των εργαζομένων – Εκλογή εκπροσώπων των εργαζομένων ως μελών του εποπτικού συμβουλίου – Χωριστή ψηφοφορία για τους εκπροσώπους των εργαζομένων που προτείνονται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις»

I. Εισαγωγή

1. Η οδηγία 2001/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 8ης Οκτωβρίου 2001, για τη συμπλήρωση του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρίας όσον αφορά τον ρόλο των εργαζομένων[2] (στο εξής: οδηγία SE), είναι προϊόν διαπραγματεύσεων διάρκειας άνω των 30 ετών, δεδομένου ότι το πρώτο σχέδιο για τη δημιουργία ευρωπαϊκής εταιρίας (στο εξής: SE) μέσω κανονισμού προτάθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1970. Επί μεγάλο χρονικό διάστημα, δυσκολία για τις διαπραγματεύσεις δημιουργούσαν δύο σημεία: η δυιστική ή μονιστική δομή της εταιρίας και ο ρόλος των εργαζομένων. Αφού το σχέδιο διαιρέθηκε σε δύο προτάσεις το 1989, εκ των οποίων η πρώτη ήταν πρόταση κανονισμού περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρίας[3] και η

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

[2] ΕΕ 2001, L 294, σ. 22.

[3] Βλ. πρόταση κανονισμού (ΕΟΚ) του Συμβουλίου περί του καταστατικού της Ευρωπαϊκής Εταιρείας [COM(89) 268 τελικό – SYN 218], υποβληθείσα από την Επιτροπή στις 16 Οκτωβρίου 1989.

δεύτερη ήταν πρόταση οδηγίας που συμπληρώνει το καταστατικό της ευρωπαϊκής εταιρίας όσον αφορά τη θέση των εργαζομένων[4], τελικά επιτεύχθηκε συμβιβασμός. Τούτο οδήγησε στη δυνατότητα να συσταθεί SE μέσω μετατροπής ανώνυμης εταιρίας συσταθείσας βάσει του δικαίου κράτους μέλους, εφόσον έχει τουλάχιστον από διετίας θυγατρική εταιρία υπαγόμενη στο δίκαιο άλλου κράτους μέλους[5]. Λόγω της νέας αυτής τέταρτης δυνατότητας συστάσεως SE, πέραν της συγχωνεύσεως, της συστάσεως SE χαρτοφυλακίου καθώς και της συστάσεως θυγατρικής SE, προστέθηκαν διατάξεις στην οδηγία SE προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η εν λόγω μετατροπή εταιρίας δεν θα χρησιμοποιούνταν για την καταστρατήγηση υφιστάμενου στην υπό μετατροπή εταιρία εθνικού μηχανισμού συμμετοχής των εργαζομένων. Μεταξύ των διατάξεων αυτών περιλαμβάνεται το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE, η ερμηνεία του οποίου ζητείται με την υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως. Πρόκειται αναμφίβολα για ένα από τα νευραλγικά σημεία του συμβιβασμού, που έγινε ομόφωνα δεκτός κατόπιν της μεταβολής της νομικής βάσεως της οδηγίας, καθώς με το εν λόγω άρθρο επιδιώκεται να διασφαλιστεί «τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο για όλα τα στοιχεία του ρόλου των εργαζομένων, με εκείνο που υπήρχε στην εταιρία η οποία θα μετατραπεί σε SE».

2. Δοθέντος ότι η γερμανική νομοθεσία προβλέπει χωριστή ψηφοφορία για την εκλογή ορισμένου αριθμού εκπροσώπων των συνδικαλιστικών οργανώσεων ως εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο μιας «Aktiengesellschaft» (ανώνυμη εταιρία), αποτελεί η ιδιαιτερότητα αυτή μέρος των στοιχείων που πρέπει να διατηρηθούν σε περίπτωση μετατροπής της εν λόγω «Aktiengesellschaft» (ανώνυμης εταιρίας) σε SE ή μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο διαπραγματεύσεων μεταξύ των αρμόδιων οργάνων της υπό μετατροπή εταιρίας και της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας, που είναι το όργανο που θεσπίζεται από την οδηγία SE για να καταρτίσει τις ρυθμίσεις σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στη μελλοντική SE, λαμβανομένης υπόψη της εθνικής νομοθεσίας και πρακτικής, δεδομένου ότι ο νομοθέτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν αποφάσισε την ενοποίηση των συστημάτων;

3. Θα προτείνω να δοθεί η απάντηση ότι η διαπραγματευτική αυτονομία της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας δεν επιτρέπει να θιγεί η ύπαρξη ξεχωριστής ψηφοφορίας για την εκλογή, ως εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο, ορισμένου ποσοστού υποψηφίων που προτείνονται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, εφόσον η ιδιαιτερότητα αυτή υφίσταται και είναι υποχρεωτική βάσει του εθνικού δικαίου που εφαρμόζεται στην υπό μετατροπή εταιρία.

[4] Βλ. πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου που συμπληρώνει το καταστατικό της ΕΕ όσον αφορά τη θέση των εργαζομένων [COM(89) 268 τελικό – SYN 219], υποβληθείσα από την Επιτροπή στις 25 Αυγούστου 1989.

[5] Βλ. άρθρο 2, παράγραφος 4, του κανονισμού (ΕΚ) 2157/2001 του Συμβουλίου, της 8ης Οκτωβρίου 2001, περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρίας (SE) (ΕΕ 2001, L 294, σ. 1).

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

4. Οι αιτιολογικές σκέψεις 3, 5, 7, 8, 10, 18 και 19 της οδηγίας SE έχουν ως εξής:

«(3) Για να προωθηθούν οι κοινωνικοί στόχοι της [Ένωσης], πρέπει να θεσπισθούν ειδικές διατάξεις, ιδίως στον τομέα του ρόλου των εργαζομένων, με στόχο να διασφαλισθεί ότι η σύσταση μιας SE δεν επιφέρει την κατάργηση ή τη μείωση της κρατούσας πρακτικής ως προς το ρόλο των εργαζομένων στα πλαίσια των εταιριών που συμμετέχουν στη σύσταση μιας SE· ο στόχος αυτός θα πρέπει να επιδιωχθεί μέσω της θέσπισης συνόλου κανόνων στον τομέα αυτό, οι οποίοι θα συμπληρώνουν τις διατάξεις του κανονισμού [2157/2001].

[…]

(5) Η μεγάλη ποικιλομορφία των κανόνων και των πρακτικών στα κράτη μέλη όσον αφορά τον τρόπο κατά τον οποίο οι εκπρόσωποι των εργαζομένων συμμετέχουν στη λήψη των αποφάσεων στα πλαίσια των εταιριών δεν επιτρέπει τη θέσπιση ενός και μοναδικού ευρωπαϊκού προτύπου για το ρόλο των εργαζομένων, το οποίο θα εφαρμόζεται στην SE·

[…]

(7) Εάν και όταν υπάρχουν, τα δικαιώματα συμμετοχής εντός μιας ή περισσοτέρων εταιριών που προβαίνουν στη σύσταση μιας SE θα πρέπει να διαφυλάσσονται μέσω της μεταφοράς τους στην SE, μόλις αυτή συσταθεί, εκτός εάν τα μέρη αποφασίσουν διαφορετικά·

(8) Οι συγκεκριμένες διαδικασίες της διεθνικής ενημέρωσης και διαβούλευσης των εργαζομένων, καθώς και η συμμετοχή αυτών, εάν προβλέπεται, οι οποίες θα εφαρμόζονται σε κάθε SE, θα πρέπει να ορίζονται κυρίως μέσω συμφωνίας μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, ή, ελλείψει συμφωνίας μέσω της εφαρμογής ενός συνόλου επικουρικών κανόνων·

[…]

(10) Οι κανόνες ψηφοφορίας στα πλαίσια του ειδικού οργάνου που εκπροσωπεί τους εργαζομένους στις διαπραγματεύσεις, ιδιαίτερα κατά τη σύναψη συμφωνιών που προβλέπουν επίπεδο συμμετοχής χαμηλότερο από το ισχύον στα πλαίσια μιας ή περισσοτέρων από τις συμμετέχουσες εταιρίες, θα πρέπει να είναι αντίστοιχοι προς τον κίνδυνο κατάργησης ή μείωσης των υπαρχόντων συστημάτων και πρακτικών συμμετοχής· ο κίνδυνος αυτός είναι μεγαλύτερος στην περίπτωση SE που έχει συσταθεί κατόπιν μετατροπής ή συγχώνευσης παρά κατόπιν δημιουργίας εταιρίας χαρτοφυλακίου ή κοινής θυγατρικής.

[…]

(18) Συνιστά θεμελιώδη αρχή και σαφή στόχο της παρούσας οδηγίας να διασφαλιστούν τα κεκτημένα δικαιώματα των εργαζομένων όσον αφορά το ρόλο τους στις αποφάσεις της εταιρίας. Τα δικαιώματα των εργαζομένων πριν τη σύσταση SE πρέπει να αποτελέσουν τη βάση για τα δικαιώματα των εργαζομένων και ως προς το ρόλο τους στην SE (η αρχή “πριν

και μετά”)· η προσέγγιση αυτή πρέπει συνεπώς να εφαρμόζεται όχι μόνον στην αρχική σύσταση μιας SE αλλά και στις διαρθρωτικές αλλαγές σε υπάρχουσα SE και στις εταιρίες υπό διαδικασία διαρθρωτικών αλλαγών.

(19) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να δύνανται να προβλέπουν ότι εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων μπορούν να είναι μέλη ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας ασχέτως εάν είναι ή όχι εργαζόμενοι μιας εταιρίας που συμμετέχει στη σύσταση της SE· τα κράτη μέλη θα πρέπει εν προκειμένω να δύνανται να θεσπίσουν το δικαίωμα αυτό σε περιπτώσεις όπου εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων δικαιούνται να είναι μέλη και να ψηφίζουν σε εποπτικά ή διοικητικά όργανα της εταιρίας σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.»

5. Το άρθρο 1 της οδηγίας SE, με τίτλο «Σκοπός», προβλέπει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία διέπει το ρόλο των εργαζομένων στις υποθέσεις των ευρωπαϊκών ανωνύμων εταιριών (Societas Europaea, στο εξής “SE”) που προβλέπ[ονται] στον [κανονισμό 2157/2001].

2. Για το σκοπό αυτό, θεσπίζονται σε κάθε SE ρυθμίσεις για το ρόλο των εργαζομένων σύμφωνα με τη διαδικασία διαπραγματεύσεων των άρθρων 3 έως 6 ή, στις περιπτώσεις που ορίζονται στο άρθρο 7, σύμφωνα με τη διαδικασία του παραρτήματος.»

6. Κατά το άρθρο 2 της οδηγίας SE, με τίτλο «Ορισμοί»:

«Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[…]

ε) “Εκπρόσωποι των εργαζομένων”, οι εκπρόσωποι των εργαζομένων που προβλέπονται από τις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές·

στ) “Όργανο εκπροσώπησης”, το όργανο εκπροσώπησης των εργαζομένων που έχει συσταθεί με τις συμφωνίες του άρθρου 4 ή βάσει του παραρτήματος, με σκοπό την υλοποίηση της ενημέρωσης και διαβούλευσης με τους εργαζομένους της SE, των θυγατρικών και των εγκαταστάσεών της που έχουν την έδρα τους στην [Ένωση] και, ενδεχομένως, της άσκησης δικαιωμάτων συμμετοχής σε σχέση με την SE·

ζ) “Ειδική διαπραγματευτική ομάδα”, ομάδα συσταθείσα σύμφωνα με το άρθρο 3 προκειμένου να διαπραγματευθεί με το αρμόδιο όργανο των συμμετεχουσών εταιριών τη θέσπιση ρυθμίσεων για το ρόλο των εργαζομένων εντός της SE·

η) “Ρόλος των εργαζομένων”, οιοσδήποτε μηχανισμός, συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης, της διαβούλευσης και της συμμετοχής, δια του οποίου οι εκπρόσωποι των εργαζομένων μπορούν να ασκήσουν επιρροή στις αποφάσεις που λαμβάνονται εντός της εταιρίας·

[…]

ια) “Συμμετοχή”, η επιρροή του οργάνου εκπροσώπησης των εργαζομένων ή/και των εκπροσώπων τους στις υποθέσεις μιας εταιρίας, μέσω:

– του δικαιώματος να εκλέγουν ή να διορίζουν ορισμένα από τα μέλη του εποπτικού ή διοικητικού οργάνου της εταιρίας […]

– […]».

7. Το άρθρο 3 της οδηγίας SE, που περιλαμβάνεται στο τιτλοφορούμενο «Διαδικασία διαπραγματεύσεων» τμήμα ΙΙ, προβλέπει τα εξής:

«1. Όταν τα διευθυντικά ή διοικητικά όργανα των συμμετεχουσών εταιριών καταρτίζουν το σχέδιο σύστασης SE, το συντομότερο δυνατόν αφότου δημοσιευθούν τα σχέδια […] μετατροπή[ς] σε SE, λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα […] για να αρχίσουν διαπραγματεύσεις με τους εκπροσώπους των εργαζομένων στις εταιρίες σχετικά με τις ρυθμίσεις για το ρόλο τους εντός της SE.

2. Για το σκοπό αυτό, ιδρύεται ειδική διαπραγματευτική ομάδα που εκπροσωπεί τους εργαζομένους των συμμετεχουσών εταιριών και των σχετικών θυγατρικών ή εγκαταστάσεων σύμφωνα με τις ακόλουθες διατάξεις:

[…]

β) Τα κράτη μέλη καθορίζουν τον τρόπο εκλογής ή διορισμού των μελών της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας τα οποία θα πρέπει να εκλεγούν ή να διοριστούν στο έδαφός τους. Μεριμνούν ώστε, στο μέτρο του δυνατού, στα μέλη αυτά να περιλαμβάνεται τουλάχιστον ένα μέλος που θα εκπροσωπεί κάθε συμμετέχουσα εταιρία η οποία έχει εργαζομένους στο εν λόγω κράτος μέλος. Τα μέτρα αυτά δεν πρέπει να αυξάνουν το συνολικό αριθμό μελών.

Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι στα μέλη αυτά περιλαμβάνονται και εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων είτε είναι εργαζόμενοι είτε όχι μιας συμμετέχουσας εταιρίας ή σχετικής θυγατρικής ή εγκατάστασης.

[…]

3. Η ειδική διαπραγματευτική ομάδα και τα αρμόδια όργανα των συμμετεχουσών εταιριών καθορίζουν, με γραπτή συμφωνία, τις ρυθμίσεις για το ρόλο των εργαζομένων εντός της SE.

[…]

4. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 6, η ειδική διαπραγματευτική ομάδα αποφασίζει με απόλυτη πλειοψηφία των μελών της, εφόσον η πλειοψηφία αυτή αντιστοιχεί και στην απόλυτη πλειοψηφία των εργαζομένων. Κάθε μέλος διαθέτει μία ψήφο. Ωστόσο, εάν το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων οδηγήσει σε μείωση των δικαιωμάτων συμμετοχής, για την απόφαση έγκρισης της συμφωνίας απαιτείται πλειοψηφία των δύο τρίτων των μελών της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας, εκπροσωπούσα τουλάχιστον τα δύο τρίτα των εργαζομένων, περιλαμβανομένων των ψήφων των μελών που εκπροσωπούν τους εργαζομένους που απασχολούνται σε δύο τουλάχιστον κράτη μέλη,

– στην περίπτωση SE που θα συσταθεί με συγχώνευση, εάν η συμμετοχή καλύπτει τουλάχιστον το 25 % του συνόλου των εργαζομένων των συμμετεχουσών εταιριών, ή

– στην περίπτωση SE που θα συσταθεί μέσω σύστασης εταιρίας χαρτοφυλακίου ή θυγατρικής εταιρίας, εάν η συμμετοχή καλύπτει τουλάχιστον το 50 % του συνόλου των εργαζομένων των συμμετεχουσών εταιριών.

Ως "μείωση των δικαιωμάτων συμμετοχής" νοείται αναλογία των μελών των οργάνων της SE, κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχείο ([ι]α), η οποία είναι μικρότερη από τη μεγαλύτερη υπάρχουσα αναλογία εντός των συμμετεχουσών εταιριών.

[…]»

8. Το άρθρο 4 της οδηγίας SE, σχετικά με το περιεχόμενο της συμφωνίας όσον αφορά τις ρυθμίσεις για τον ρόλο των εργαζομένων στην SE, έχει ως εξής:

«1. Τα αρμόδια όργανα των συμμετεχουσών εταιριών και η ειδική διαπραγματευτική ομάδα διαπραγματεύονται με πνεύμα συνεργασίας με σκοπό την επίτευξη συμφωνίας σχετικά με τις ρυθμίσεις για το ρόλο των εργαζομένων στην SE.

2. Με την επιφύλαξη της αυτονομίας των μερών, και τηρουμένης της παραγράφου 4, η συμφωνία της παραγράφου 1 μεταξύ των αρμοδίων οργάνων των συμμετεχουσών εταιριών και της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας καθορίζει:

[…]

ζ) εάν, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, τα μέρη αποφασίσουν να θεσπίσουν ρυθμίσεις περί συμμετοχής, την ουσία των ρυθμίσεων, συμπεριλαμβανομένων (ενδεχομένως) του αριθμού των μελών του διοικητικού ή εποπτικού οργάνου της SE, τα οποία οι εργαζόμενοι θα έχουν το δικαίωμα να εκλέγουν, διορίζουν, προτείνουν ή απορρίπτουν, των διαδικασιών εκλογής, διορισμού, πρότασης ή απόρριψης από τους εργαζομένους καθώς και των δικαιωμάτων τους·

[…]

3. Η συμφωνία δεν υπόκειται, εκτός αντίθετων διατάξεών της, στις διατάξεις αναφοράς του παραρτήματος.

4. Με την επιφύλαξη του άρθρου 13 παράγραφος 3 στοιχείο α) στην περίπτωση SE που έχει δημιουργηθεί μέσω μετατροπής, η συμφωνία πρέπει να προβλέπει τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο για όλα τα στοιχεία του ρόλου των εργαζομένων, με εκείνο που υπήρχε στην εταιρία η οποία θα μετατραπεί σε SE».

9. Το άρθρο 7 της οδηγίας SE, με τίτλο «Διατάξεις αναφοράς», ορίζει στις παραγράφους 1 και 2 τα εξής:

«1. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η επίτευξη του στόχου κατ' άρθρο 1, τα κράτη μέλη θεσπίζουν, υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 3, διατάξεις αναφοράς σχετικά με το ρόλο των εργαζομένων, οι οποίες πρέπει να πληρούν τις προϋποθέσεις του παραρτήματος.

Οι διατάξεις αναφοράς, που θεσπίζονται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους όπου πρόκειται να εγκατασταθεί η καταστατική έδρα της SE, ισχύουν από την ημερομηνία καταχώρησης της SE, εφόσον:

α) είτε συμφωνούν τα μέρη·

β) είτε δεν έχει επιτευχθεί συμφωνία εντός της προθεσμίας που ορίζεται στο άρθρο 5, και:

– το αρμόδιο όργανο έκαστης συμμετέχουσας εταιρίας δεχθεί την εφαρμογή των διατάξεων αναφοράς σε σχέση με τη SE συνεχίζοντας έτσι την καταχώρηση της SE, και

– η ειδική διαπραγματευτική ομάδα δεν έχει λάβει την απόφαση που προβλέπεται στο άρθρο 3 παράγραφος 6.

2. Επιπλέον, οι διατάξεις αναφοράς που θεσπίζονται από την εθνική νομοθεσία του κράτους μέλους καταχώρησης σύμφωνα με το τμήμα 3 του παραρτήματος εφαρμόζονται μόνον:

α) στην περίπτωση SE που έχει συσταθεί μέσω μετατροπής, εάν οι κανόνες ενός κράτους μέλους σχετικά με τη συμμετοχή των εργαζομένων στο διοικητικό ή εποπτικό όργανο εφαρμόζονται σε εταιρία που έχει μετατραπεί σε SE·

[…]

Εάν στις διάφορες συμμετέχουσες εταιρίες υπήρξαν πλείονες μορφές συμμετοχής, η ειδική διαπραγματευτική ομάδα αποφασίζει ποια από αυτές θα καθιερωθεί στη SE. Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν κανόνες, εφαρμοστέους όταν δεν έχει ληφθεί σχετική απόφαση για SE καταχωρημένη εντός του εδάφους τους. Η ειδική διαπραγματευτική ομάδα ενημερώνει τα αρμόδια όργανα των συμμετεχουσών εταιριών για τις αποφάσεις που έλαβε βάσει της παρούσας παραγράφου.»

10. Κατά το άρθρο 11 της οδηγίας SE, σχετικά με την καταστρατήγηση των διαδικασιών:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα ενδεδειγμένα σύμφωνα με τη [νομοθεσία της Ένωσης] μέτρα προκειμένου να εμποδίσουν μια κατάχρηση της SE αποσκοπούσα στο να στερήσει από τους εργαζομένους το δικαίωμα να συμμετέχουν στα της εταιρίας ή να τους αρνηθεί αυτό το δικαίωμα.»

11. Το άρθρο 13, παράγραφοι 3 και 4, της οδηγίας SE προβλέπει τα εξής:

«3. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει:

α) τα υφιστάμενα δικαιώματα σχετικά με το ρόλο των εργαζομένων, εκτός της συμμετοχής στα όργανα της SE, τα οποία προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία ή/και πρακτική των κρατών μελών υπέρ των εργαζομένων της SE και των θυγατρικών ή εγκαταστάσεών της·

β) τις διατάξεις περί συμμετοχής στα όργανα που προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία ή/και πρακτική οι οποίες εφαρμόζονται στις θυγατρικές της SE.

4. Προκειμένου να διαφυλαχθούν τα δικαιώματα που αναφέρονται στην παράγραφο 3, τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσουν ότι οι δομές εκπροσώπησης των εργαζομένων σε συμμετέχουσες εταιρίες που θα παύσουν υφιστάμενες ως ξεχωριστά νομικά πρόσωπα διατηρούνται και μετά την καταχώρηση της SE.»

12. Το παράρτημα της οδηγίας SE περιλαμβάνει τις διατάξεις αναφοράς που αναφέρονται στο άρθρο της 7. Το τμήμα 3 του εν λόγω παραρτήματος, με τίτλο «Διατάξεις αναφοράς περί συμμετοχής», έχει ως εξής:

«Η συμμετοχή των εργαζομένων στην SE διέπεται από τις εξής διατάξεις:

α) Στην περίπτωση SE που έχει συσταθεί μέσω μετατροπής, εάν οι κανόνες ενός κράτους μέλους σχετικά με τη συμμετοχή των εργαζομένων στο διοικητικό ή εποπτικό όργανο εφαρμόζονταν πριν από την καταχώρηση, όλα τα στοιχεία της συμμετοχής των εργαζομένων συνεχίζουν να εφαρμόζονται στην SE. Το στοιχείο β) εφαρμόζεται κατ' αναλογίαν.

β) Στις άλλες περιπτώσεις σύστασης SE, οι εργαζόμενοι της SE, των θυγατρικών εγκαταστάσεων της ή/και το όργανο εκπροσώπησής τους δικαιούνται να εκλέγουν, να διορίζουν, να προτείνουν ή να απορρίπτουν το διορισμό ενός αριθμού μελών του διοικητικού ή εποπτικού οργάνου της SE ίσου προς το υψηλότερο ποσοστό που εφαρμόζεται στις οικείες συμμετέχουσες εταιρίες πριν από την καταχώρηση της SE.

Εάν καμία από τις εταιρίες αυτές δεν διέπετο από τους κανόνες συμμετοχής πριν από την καταχώρηση της SE, η SE δεν υποχρεούται να εισάγει ρυθμίσεις στον τομέα της συμμετοχής των εργαζομένων.

Η κατανομή των εδρών στο διοικητικό ή εποπτικό όργανο μεταξύ μελών που εκπροσωπούν εργαζομένους από διάφορα κράτη μέλη, ή ο τρόπος με τον οποίο οι εργαζόμενοι της SE μπορούν να προτείνουν ή να απορρίπτουν τα μέλη των οργάνων αποφασίζεται από το όργανο εκπροσώπησης σύμφωνα με την αναλογία των εργαζομένων της SE που απασχολούνται σε κάθε κράτος μέλος. Εάν οι εργαζόμενοι από ένα ή περισσότερα κράτη μέλη δεν καλύπτονται από αυτό το αναλογικό κριτήριο, το όργανο εκπροσώπησης διορίζει ένα από τα μέλη από το εν λόγω κράτος μέλος· ειδικότερα από το κράτος μέλος όπου έχει την καταστατική έδρα η SE, εφόσον αυτό ενδείκνυται. Κάθε κράτος μέλος μπορεί να καθορίζει πώς πρόκειται να κατανεμηθούν οι έδρες που του έχουν διατεθεί στο διοικητικό ή εποπτικό όργανο.

[…]»

Β. Το γερμανικό δίκαιο

1. Ο MitbestG

13. Το άρθρο 7 του Gesetz über die Mitbestimmung der Arbeitnehmer (νόμου περί συμμετοχής των εργαζομένων)[6] της 4ης Μαΐου 1976, όπως έχει τροποποιηθεί με τον νόμο της 24ης Απριλίου 2015[7], ορίζει τα εξής:

«(1) Το εποπτικό συμβούλιο επιχειρήσεως

1. που έχει συνήθως λιγότερους από 10 000 εργαζομένους αποτελείται από έξι μέλη που εκπροσωπούν τους μετόχους και έξι μέλη που εκπροσωπούν τους εργαζομένους·

[6] BGBl. 1976 I, σ. 1153.

[7] BGBl. 2015 I, σ. 642, στο εξής: MitbestG.

2. που έχει συνήθως περισσότερους από 10 000, όχι όμως περισσότερους από 20 000 εργαζομένους, αποτελείται από οκτώ μέλη που εκπροσωπούν τους μετόχους και οκτώ μέλη που εκπροσωπούν τους εργαζομένους·

3. που έχει συνήθως περισσότερους από 20 000 εργαζομένους αποτελείται από δέκα μέλη που εκπροσωπούν τους μετόχους και δέκα μέλη που εκπροσωπούν τους εργαζομένους.

[…]

(2) Μεταξύ των μελών του εποπτικού συμβουλίου που εκπροσωπούν τους εργαζομένους περιλαμβάνονται,

1. σε εποπτικό συμβούλιο όπου μετέχουν έξι εκπρόσωποι των εργαζομένων, τέσσερις εργαζόμενοι της επιχειρήσεως και δύο εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων·

2. σε εποπτικό συμβούλιο όπου μετέχουν οκτώ εκπρόσωποι των εργαζομένων, έξι εργαζόμενοι της επιχειρήσεως και δύο εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων·

3. σε εποπτικό συμβούλιο όπου μετέχουν δέκα εκπρόσωποι των εργαζομένων, επτά εργαζόμενοι της επιχειρήσεως και τρεις εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων.

[…]

(5) Οι κατά την παράγραφο 2 συνδικαλιστικές οργανώσεις πρέπει να εκπροσωπούνται στην ίδια ή σε άλλη επιχείρηση της οποίας οι εργαζόμενοι συμμετέχουν, δυνάμει του παρόντος νόμου, στην εκλογή των μελών του εποπτικού συμβουλίου της επιχειρήσεως.»

14. Το άρθρο 16 του MitbestG προβλέπει, όσον αφορά την εκλογή εκπροσώπων των συνδικαλιστικών οργανώσεων στο εποπτικό συμβούλιο:

«(1) Οι εξουσιοδοτημένοι αντιπρόσωποι εκλέγουν τα μέλη του εποπτικού συμβουλίου που εκπροσωπούν τις συνδικαλιστικές οργανώσεις βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 2, με μυστική ψηφοφορία, τηρουμένων των αρχών του αναλογικού εκλογικού συστήματος […]

(2) Οι εκλογές διεξάγονται μεταξύ των υποψηφίων που προτείνονται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις οι οποίες εκπροσωπούνται στην ίδια ή σε άλλη επιχείρηση της οποίας οι εργαζόμενοι συμμετέχουν, δυνάμει του παρόντος νόμου, στην εκλογή των μελών του εποπτικού συμβουλίου της επιχειρήσεως. […]»

2. O SEBG

15. Ο Gesetz über die Beteiligung der Arbeitnehmer in einer Europäischen Gesellschaft (νόμος σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων σε ευρωπαϊκή εταιρία)[8] της 22ας Δεκεμβρίου 2004, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο της 20ής Μαΐου 2020[9] και υπό τη μορφή με την οποία ίσχυε από 1ης Μαρτίου 2020, περιέχει στο άρθρο 2, παράγραφοι 8 και 12, τους ακόλουθους ορισμούς:

«(8) Ως "ρόλος των εργαζομένων" νοείται οιοσδήποτε μηχανισμός, συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης, της διαβούλευσης και της συμμετοχής, διά του οποίου οι εκπρόσωποι των εργαζομένων μπορούν να ασκήσουν επιρροή στις αποφάσεις που λαμβάνονται εντός της εταιρίας.

[…]

(12) "Συμμετοχή" είναι η επιρροή των εργαζομένων στις υποθέσεις μιας εταιρίας, μέσω:

1. της άσκησης του δικαιώματος να εκλέγουν ή να διορίζουν ορισμένα από τα μέλη του εποπτικού ή διοικητικού οργάνου της εταιρίας […]».

16. Το άρθρο 21 του SEBG, με τίτλο «Περιεχόμενο της συμφωνίας», προβλέπει τα εξής:

«(1) Η γραπτή συμφωνία μεταξύ της διευθύνσεως και της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας, με την επιφύλαξη κατά τα λοιπά της αυτονομίας των μερών και τηρουμένης της παραγράφου 6, καθορίζει:

[…]

(3) Εάν τα μέρη καταλήξουν σε συμφωνία περί της συμμετοχής, πρέπει να καθορίσουν το περιεχόμενό της. Ιδίως πρέπει να συμφωνηθούν τα εξής:

1. ο αριθμός των μελών του εποπτικού ή διοικητικού οργάνου της SE τα οποία μπορούν να εκλέγουν ή να διορίζουν οι εργαζόμενοι ή των οποίων μπορούν να προτείνουν ή να απορρίπτουν τον διορισμό·

2. η διαδικασία βάσει της οποίας οι εργαζόμενοι μπορούν να εκλέγουν ή να διορίζουν τα ως άνω μέλη ή να προτείνουν ή να απορρίπτουν τον διορισμό τους και

3. τα δικαιώματα των μελών αυτών.

[…]

(6) Με την επιφύλαξη της διάρθρωσης του παρόντος νόμου με άλλες διατάξεις που διέπουν τη συμμετοχή των εργαζομένων στην επιχείρηση, στην περίπτωση SE που έχει συσταθεί μέσω μετατροπής, η συμφωνία πρέπει να προβλέπει τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο για όλα τα στοιχεία του ρόλου των εργαζομένων, με εκείνο που υπήρχε στην εταιρία η οποία θα μετατραπεί σε SE. […]»

[8] BGBl. 2004 I, σ. 3686.

[9] BGBl. 2020 I, σ. 1044, στο εξής: SEBG.

III. Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

17. Το 2014 μια ανώνυμη εταιρία γερμανικού δικαίου μετατράπηκε σε SE δυιστικού συστήματος, με την επωνυμία SAP SE, μετά τη σύναψη συμφωνίας με την ειδική διαπραγματευτική ομάδα σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στην εταιρία (στο εξής: συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων).

18. Πριν από τη μετατροπή, το εποπτικό συμβούλιο της εταιρίας απαρτιζόταν, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 7, παράγραφοι 1 και 2, του MitbestG, από οκτώ μέλη που εκπροσωπούσαν τους μετόχους και οκτώ μέλη που εκπροσωπούσαν τους εργαζομένους. Μεταξύ των εκπροσώπων των εργαζομένων, δύο ήταν εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων, που εκλέγονταν με χωριστή ψηφοφορία από εκείνη βάσει της οποίας εκλέγονταν οι υπόλοιποι έξι εκπρόσωποι των εργαζομένων.

19. Μετά τη μετατροπή, όπως ορίζεται με τη συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων, η εταιρία SAP SE διαθέτει δεκαοκταμελές εποπτικό συμβούλιο, εννέα μέλη του οποίου είναι εκπρόσωποι των εργαζομένων. Το σημείο 3.1 του τμήματος II της συμφωνίας για τον ρόλο των εργαζομένων προβλέπει ότι μόνον οι εργαζόμενοι του ομίλου SAP ή οι εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων που εκπροσωπούνται στον εν λόγω όμιλο μπορούν να προταθούν ή να διοριστούν ως εκπρόσωποι των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο. Το σημείο 3.3 του ως άνω τμήματος της συμφωνίας παρέχει στις συνδικαλιστικές οργανώσεις αποκλειστικό δικαίωμα να προτείνουν ένα μέρος των εκπροσώπων των εργαζομένων που έχουν διατεθεί στη Γερμανία, οι εν λόγω δε εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων εκλέγονται με ξεχωριστή ψηφοφορία.

20. Ενώ η SAP SE εξέταζε το ενδεχόμενο μείωσης των μελών του εποπτικού συμβουλίου σε δώδεκα, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις αμφισβήτησαν τις διατάξεις του σημείου 3.4 του εν λόγω τμήματος της συμφωνίας που προβλέπει ότι, σε περίπτωση δωδεκαμελούς εποπτικού συμβουλίου, οι εκπρόσωποι των εργαζομένων που αντιστοιχούν στις τέσσερις πρώτες έδρες που έχουν διατεθεί στη Γερμανία εκλέγονται από τους εργαζόμενους που απασχολούνται στη Γερμανία, οι δε συνδικαλιστικές οργανώσεις που εκπροσωπούνται στον όμιλο μπορούν να προτείνουν υποψηφίους για μέρος των εδρών που έχουν διατεθεί στη Γερμανία, χωρίς, ωστόσο, να επωφελούνται από χωριστή ψηφοφορία για την εκλογή των υποψηφίων τους. Οι εν λόγω συνδικαλιστικές οργανώσεις υποστηρίζουν ότι οι διατάξεις αυτές αντιβαίνουν στο άρθρο 21, παράγραφος 6, του SEBG, διότι δεν παρέχουν στις ίδιες αποκλειστικό δικαίωμα προτάσεως εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο, το οποίο να διασφαλίζεται με τη διεξαγωγή χωριστής ψηφοφορίας,. Αντιθέτως, η SAP SE υποστηρίζει ότι το αποκλειστικό δικαίωμα των συνδικαλιστικών οργανώσεων να προτείνουν υποψηφίους, το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 7, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με το άρθρο 16, παράγραφος 2, του MitbestG, δεν κατοχυρώνεται στο άρθρο 21, παράγραφος 6, του SEBG.

21. Επιληφθέν αναιρέσεως κατά της πρωτόδικης αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε η αγωγή των συνδικαλιστικών οργανώσεων, μεταξύ άλλων της Industriegewerkschaft Metall (στο εξής: IG Metall) και της Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft (στο εξής: ver.di), το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν συμβιβάζονται με το άρθρο 21, παράγραφος 6, του SEBG και το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE οι προβλεπόμενοι από τη συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων κανόνες διορισμού των μελών που εκπροσωπούν τους εργαζόμενους σε εποπτικό συμβούλιο του οποίου τα μέλη μειώνονται σε δώδεκα.

22. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει καταρχάς ότι οι προσβαλλόμενες διατάξεις της συμφωνίας για τον ρόλο των εργαζομένων δεν συμβιβάζονται με την ερμηνεία, κατά τις σχετικές μεθόδους ερμηνείας του εθνικού δικαίου, του άρθρου 21, παράγραφος 6, του SEBG, το οποίο μετέφερε στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE.

23. Πράγματι, το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι η αυτονομία που αναγνωρίζεται στα μέρη προκειμένου να επιτευχθεί συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων υπόκειται, σε περίπτωση συστάσεως SE μέσω μετατροπής ανώνυμης εταιρίας, στην υποχρέωση τηρήσεως, για όλα τα στοιχεία του ρόλου των εργαζομένων, επιπέδου τουλάχιστον ίδιου με εκείνο που υπήρχε στην υπό μετατροπή εταιρία. Προσθέτει ότι τα στοιχεία αυτά του ρόλου των εργαζομένων πρέπει να καθορίζονται βάσει των σχετικών διατάξεων του εθνικού δικαίου σύμφωνα με τις διαδικασίες σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων στην υπό μετατροπή εταιρία. Κρίνει ότι τα διαδικαστικά στοιχεία τα οποία είναι καθοριστικά για την επιρροή των εργαζομένων στην υπό μετατροπή εταιρία πρέπει να κατοχυρώνονται σε ποιοτικώς ισοδύναμο βαθμό στη συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων που θα ισχύσει στην SE. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι η διαδικασία ξεχωριστής ψηφοφορίας για τους εκπροσώπους των εργαζομένων που μπορεί να είναι εξωτερικοί σε σχέση με την εταιρία, οι οποίοι προτείνονται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και εκπροσωπούνται στην υπό μετατροπή εταιρία ή σε άλλη επιχείρηση της οποίας οι εργαζόμενοι συμμετέχουν στην εκλογή των μελών του εποπτικού συμβουλίου, συνιστά ένα από τα διαδικαστικά στοιχεία αποφασιστικής σημασίας για την επιρροή των εργαζομένων και ότι, ως εκ τούτου, πρέπει να κατοχυρώνεται σε ποιοτικώς ισοδύναμο βαθμό στη συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων. Το εν λόγω δικαστήριο αναφέρει ότι η διασφάλιση της διατηρήσεως της ισοδυναμίας του ρόλου των εργαζομένων αφορά επίσης τον αριθμό των εκπροσώπων των συνδικαλιστικών οργανώσεων που πρέπει να εκλέγονται με χωριστή ψηφοφορία και ότι το αποκλειστικό δικαίωμα προτάσεως υποψηφίων πρέπει να παρέχεται σε όλες τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και όχι μόνο στις γερμανικές. Προσθέτει ότι η εν λόγω χωριστή ψηφοφορία παρέχει τη δυνατότητα εκλογής προσώπων που διαθέτουν υψηλό βαθμό εξοικειώσεως με τις συνθήκες και τις ανάγκες της επιχειρήσεως, ενώ ταυτόχρονα διαθέτουν εξωτερική πείρα και ανεξαρτησία. Το ίδιο δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο μηχανισμός που προβλέπεται στη συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων σε περίπτωση δωδεκαμελούς εποπτικού συμβουλίου, στο μέτρο που δεν προβλέπει χωριστή ψηφοφορία για την εκλογή των υποψηφίων που προτείνουν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, δεν εγγυάται επαρκώς την παρουσία υποψηφίου των συνδικαλιστικών οργανώσεων στο εποπτικό συμβούλιο και, ως εκ τούτου, δεν συμμορφώνεται προς το άρθρο 21, παράγραφος 6, του SEBG.

24. Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η ερμηνεία αυτή του εθνικού δικαίου συνάδει προς τις επιταγές του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE.

25. Ειδικότερα, το εν λόγω δικαστήριο εκτιμά ότι, αν το άρθρο αυτό της οδηγίας SE στηριζόταν σε διαφορετική προσέγγιση περί ενιαίου και χαμηλότερου επιπέδου προστασίας σε ολόκληρη την Ένωση, το ίδιο θα όφειλε να ερμηνεύσει το άρθρο 21, παράγραφος 6, του SEBG κατά τρόπο σύμφωνο με το δίκαιο της Ένωσης.

26. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesarbeitsgericht (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών, Γερμανία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Συνάδει προς το άρθρο 4, παράγραφος 4, της [οδηγίας SE] το άρθρο 21, παράγραφος 6, του [SEBG], κατ' εφαρμογήν του οποίου, σε περίπτωση συστάσεως εγκατεστημένης στη Γερμανία [SE] μέσω μετατροπής, πρέπει, ως προς ορισμένο αριθμό των εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο, να διασφαλίζεται χωριστή εκλογική διαδικασία για τους υποψηφίους που προτείνονται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις;»

27. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η IG Metall, η ver.di, η SAP SE, το Konzernbetriebsrat der SAP SE (συμβούλιο εργαζομένων ομίλου της SAP SE), η Γερμανική Κυβέρνηση καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι εν λόγω μετέχοντες στη διαδικασία με την εξαίρεση του συμβουλίου εργαζομένων ομίλου της SAP SE, καθώς και η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση, ανέπτυξαν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 7ης Φεβρουαρίου 2022.

IV. Ανάλυση

28. Προτού εξετάσω το ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να τοποθετηθώ σχετικά με το ζήτημα του κύρους του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE υπό το πρίσμα του πρωτογενούς δικαίου και, ειδικότερα, υπό το πρίσμα του άρθρου 49 ΣΛΕΕ περί ελευθερίας εγκαταστάσεως, καθώς και των άρθρων 16, 17 και 20 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, η SAP SE υποστηρίζει ότι το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE περιορίζει τις εν λόγω ελευθερίες και δικαιώματα κατά τρόπο που δεν είναι αναγκαίος για την επίτευξη των σκοπών του κανονισμού 2157/2001, καθώς και της οδηγίας SE, για την εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς και την προαγωγή των κοινοτικών στόχων στον κοινωνικό τομέα, ενώ οι σκοποί αυτοί θα μπορούσαν να επιτευχθούν εξίσου μέσω των άλλων κανόνων που αφορούν τη διαδικασία διαπραγματεύσεως της συμφωνίας για τον ρόλο των εργαζομένων καθώς και μέσω της ύπαρξης των διατάξεων αναφοράς που εφαρμόζονται σε περίπτωση αποτυχίας των διαπραγματεύσεων.

29. Ως προς τα σημεία αυτά, υπενθυμίζω ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει, αφενός, ότι εναπόκειται αποκλειστικώς στο αιτούν δικαστήριο να καθορίσει το αντικείμενο των ερωτημάτων που προτίθεται να υποβάλει και, αφετέρου, ότι το άρθρο 267 ΣΛΕΕ δεν συνιστά ένδικο βοήθημα παρεχόμενο στους διαδίκους διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, οπότε το Δικαστήριο δεν υποχρεούται να εκτιμήσει το κύρος του δικαίου της Ένωσης για τον λόγο και μόνον ότι ένας από τους διαδίκους προέβαλε ενώπιόν του το ζήτημα αυτό με τις γραπτές παρατηρήσεις του [10].

30. Εν προκειμένω, το προδικαστικό ερώτημα αφορά την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE, χωρίς το αιτούν δικαστήριο να αναφέρει ότι έχει αμφιβολίες ως προς το κύρος της διατάξεως αυτής ή ότι έχει τεθεί ενώπιόν του ζήτημα κύρους της. Επομένως, το Δικαστήριο δεν χρειάζεται να αποφανθεί επί του εν λόγω κύρους.

[10] Βλ. απόφαση της 5ης Μαΐου 2011, MSD Sharp & Dohme (C-316/09, EU:C:2011:275, σκέψεις 21 και 23 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

31. Επί της ουσίας, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί, κατ' ουσίαν, αν η χωριστή ψηφοφορία για την εκλογή των εκπροσώπων των συνδικαλιστικών οργανώσεων στο εποπτικό συμβούλιο μιας SE που προήλθε από μετατροπή ανώνυμης εταιρίας γερμανικού δικαίου πρέπει να διατηρηθεί, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE, ή αν καθίσταται περιττή λόγω της διαπραγμάτευσης της προβλεπόμενης στο άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας SE συμφωνίας για τον ρόλο των εργαζομένων.

A. Συνοπτική υπόμνηση των κανόνων που ισχύουν για τη σύσταση SE μέσω μετατροπής

32. Υπενθυμίζεται ότι η ομοφωνία που απαιτείτο για τη θέσπιση της οδηγίας SE δεν κατέστησε δυνατή την εναρμόνιση και ακόμη λιγότερο την ομοιόμορφη ρύθμιση των συστημάτων για τον ρόλο των εργαζομένων στις εταιρίες που έχουν συσταθεί σύμφωνα με το δίκαιο των κρατών μελών. Ωστόσο, η οδηγία SE έχει ορίσει τον ρόλο των εργαζομένων ακολουθώντας τρεις βασικούς άξονες ως: «οιο[ν]δήποτε μηχανισμ[ό], συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης, της διαβούλευσης και της συμμετοχής, δια του οποίου οι εκπρόσωποι των εργαζομένων μπορούν να ασκήσουν επιρροή στις αποφάσεις που λαμβάνονται εντός της εταιρίας» [11]. Ομοίως, η οδηγία SE έχει χαρακτηρίσει τη συμμετοχή ως «[την] επιρροή του οργάνου εκπροσώπησης των εργαζομένων ή/και των εκπροσώπων τους στις υποθέσεις μιας εταιρίας, μέσω του δικαιώματος να εκλέγουν […] ορισμένα από τα μέλη του εποπτικού […] οργάνου της εταιρίας […]» [12].

33. Ελλείψει εναρμονίσεως των τρόπων συμμετοχής, προκρίνεται η διαπραγμάτευση μεταξύ των αρμοδίων οργάνων της εταιρίας και της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας, που αντιπροσωπεύει τους εργαζόμενους των φορέων που αφορά η σύσταση της SE, προκειμένου να επιτευχθεί συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων, η οποία πρέπει να περιέχει ορισμένα στοιχεία, μεταξύ των οποίων και το εάν η συμμετοχή των εργαζομένων λαμβάνει τη μορφή εκλογής των εκπροσώπων τους στο εποπτικό συμβούλιο, όπως εν προκειμένω, τον αριθμό των εκπροσώπων αυτών στο συμβούλιο και τις διαδικασίες για την εκλογή τους [13]. Ωστόσο, η διαπραγμάτευση αυτή υπόκειται στην αρχή «πριν και μετά», η οποία διατυπώνεται στην αιτιολογική σκέψη 18 της οδηγίας SE ως εξής: «[τ]α δικαιώματα των εργαζομένων πριν τη σύσταση SE πρέπει να αποτελέσουν τη βάση για τα δικαιώματα των εργαζομένων και ως προς το ρόλο τους στην SE». Η ως άνω αιτιολογική σκέψη προβλέπει, εξάλλου, την αρχή της διασφάλισης των κεκτημένων δικαιωμάτων των εργαζομένων όσον αφορά τον ρόλο τους.

34. Σε περίπτωση που δεν υπάρξει συμφωνία, εφαρμόζονται στην SE οι διατάξεις αναφοράς που προβλέπονται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο είναι καταχωρισμένη [14] και είναι σύμφωνες με τις αρχές που ορίζονται στο παράρτημα της οδηγίας SE. Μεταξύ των αρχών αυτών περιλαμβάνεται, σε περίπτωση μετατροπής, ο κανόνας κατά τον οποίο, «εάν οι κανόνες ενός κράτους μέλους σχετικά με τη συμμετοχή των εργαζομένων στο […] εποπτικό όργανο εφαρμόζονταν πριν από την καταχώρηση, όλα τα στοιχεία της συμμετοχής των εργαζομένων συνεχίζουν να εφαρμόζονται στην SE. Το στοιχείο β) εφαρμόζεται κατ' αναλογίαν» [15]. Το στοιχείο β′ του τμήματος 3 του παραρτήματος της οδηγίας SE ορίζει ότι «[σ]τις άλλες περιπτώσεις σύστασης SE, οι εργαζόμενοι της SE, των θυγατρικών εγκαταστάσεων της […]

[11] Άρθρο 2, σημείο η′, της οδηγίας SE.

[12] Άρθρο 2, σημείο ια′, της οδηγίας SE.

[13] Βλ. άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο ζ′, της οδηγίας SE.

[14] Βλ. άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας SE.

[15] Τμήμα 3, σημείο α′, του παραρτήματος της οδηγίας SE.

δικαιούνται να εκλέγουν […] [έναν] αριθμ[ό] μελών του […] εποπτικού οργάνου της SE ίσ[ο] προς το υψηλότερο ποσοστό που εφαρμόζεται στις οικείες συμμετέχουσες εταιρίες πριν από την καταχώρηση της SE».

35. Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί ότι η σύσταση μέσω μετατροπής μιας SE περιβάλλεται από πρόσθετες διασφαλίσεις σε σύγκριση με τους άλλους τρεις τρόπους συστάσεως. Επομένως, καταρχάς, σε περίπτωση μετατροπής, δεν είναι δυνατόν ούτε να μην αρχίσουν διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας ούτε να περατωθούν οι διαπραγματεύσεις αυτές χωρίς να εφαρμοστούν οι διατάξεις αναφοράς[16]. Κατά συνέπεια, στην περίπτωση μετατροπής μιας εταιρίας για την οποία ισχύει υποχρέωση συμμετοχής, είτε οι διαπραγματεύσεις οδηγούν σε συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων που τηρεί τις απαιτήσεις του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE είτε εφαρμόζονται οι ειδικές διατάξεις αναφοράς για τη μετατροπή. Δεύτερον, σε περίπτωση μετατροπής, δεν είναι δυνατόν η ειδική διαπραγματευτική ομάδα να υπερψηφίσει μείωση των δικαιωμάτων συμμετοχής, μείωση που νοείται ως «αναλογία των μελών των οργάνων της SE, κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχείο ([ι]α), η οποία είναι μικρότερη από τη μεγαλύτερη υπάρχουσα αναλογία εντός των συμμετεχουσών εταιριών»[17]. Τρίτον, ο κανονισμός 2157/2001 προβλέπει επίσης δύο προστατευτικά μέτρα για την περίπτωση συστάσεως μέσω μετατροπής: αφενός, την απαγόρευση μεταφοράς της καταστατικής έδρας με την ευκαιρία της μετατροπής (άρθρο 37, παράγραφος 3, του εν λόγω κανονισμού) και, αφετέρου, τη δυνατότητα των κρατών μελών να εξαρτούν τη μετατροπή από την υπερψήφιση με ενισχυμένη πλειοψηφία ή από την ομοφωνία των μελών του οργάνου της υπό μετατροπή εταιρίας στο οποίο οργανώνεται η συμμετοχή των εργαζομένων (άρθρο 37, παράγραφος 8, του εν λόγω κανονισμού).

36. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να ερμηνευθεί το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE. Η ερμηνεία αυτή αφορά δύο διακριτά στοιχεία: αφενός, «όλα τα στοιχεία του ρόλου των εργαζομένων» και, αφετέρου, «τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο […] με εκείνο που υπήρχε στην εταιρία η οποία θα μετατραπεί σε SE». Θα ξεκινήσω την ανάλυσή μου από το δεύτερο στοιχείο.

Β. Η ερμηνεία της φράσεως «τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο […] με εκείνο που υπήρχε στην εταιρία η οποία θα μετατραπεί σε SE»

37. Πρώτον, το δεύτερο αυτό στοιχείο παραπέμπει αναμφισβήτητα στο εθνικό δίκαιο που εφαρμόζεται επί του ρόλου των εργαζομένων στην υπό μετατροπή εταιρία.

38. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι όλοι οι κανόνες που ίσχυαν για την εταιρία αυτή θα συνεχίσουν να ισχύουν για την SE. Πράγματι, μόνον η εφαρμογή των διατάξεων αναφοράς σε περίπτωση αποτυχίας των διαπραγματεύσεων θα καταστήσει δυνατή τη διατήρηση, χωρίς αλλαγές, των κανόνων που ίσχυαν μέχρι εκείνο το χρονικό σημείο στην υπό μετατροπή εταιρία, δεδομένου ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις αναφοράς του τμήματος 3 του παραρτήματος της οδηγίας SE που παρουσιάστηκαν ανωτέρω, σε περίπτωση μετατροπής, όλα τα στοιχεία της συμμετοχής των εργαζομένων συνεχίζουν να εφαρμόζονται βάσει του στοιχείου α′ του ως άνω τμήματος 3, και ιδίως το υψηλότερο ποσοστό των εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο, δυνάμει του στοιχείου β′ του εν λόγω τμήματος 3, το οποίο εφαρμόζεται κατ’ αναλογίαν. Κατά συνέπεια, σε αντίθεση με τα όσα υποστηρίζει η SAP SE, η διαπραγμάτευση είναι πράγματι συμφέρουσα, δεδομένου ότι η ειδική διαπραγματευτική ομάδα θα είναι σε θέση να παρεκκλίνει από το εθνικό δίκαιο, στον βαθμό που τούτο επιτρέπεται από την ερμηνεία του έτερου στοιχείου του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE.

16 Βλ. άρθρο 3, παράγραφος 6, της οδηγίας SE.

17 Άρθρο 3, παράγραφος 4, της οδηγίας SE.

39. Δεύτερον, η ίδια συλλογιστική πρέπει να ισχύσει για τη διασφάλιση της μη κατάργησης ή μείωσης της κρατούσας πρακτικής ως προς τον ρόλο των εργαζομένων καθώς και των κεκτημένων δικαιωμάτων των εργαζομένων όσον αφορά τον ρόλο τους και για την εφαρμογή της αρχής «πριν και μετά», που προβλέπονται στις αιτιολογικές σκέψεις 3 και 18 της οδηγίας SE.

Γ. Η ερμηνεία της φράσεως «όλα τα στοιχεία του ρόλου των εργαζομένων»

40. Μπορεί να είναι δελεαστικό να ακολουθηθεί η συλλογιστική της SAP SE. Η εν λόγω εταιρία προτείνει μια ενιαία ερμηνεία σε επίπεδο Ένωσης των «στοιχείων» αυτών υπό την έννοια ότι αφορούν, σε σχέση με τη συμμετοχή, μόνο την αναλογία και την επιρροή των εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο, χωρίς να απαιτείται χωριστή ψηφοφορία για τους εκπροσώπους των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Πράγματι, η ερμηνεία αυτή μπορεί να στηριχθεί σε διάφορα στοιχεία.

41. Αφενός, υπό στενή έννοια, η οδηγία SE δεν προστατεύει τα δικαιώματα των συνδικαλιστικών οργανώσεων αλλά τα δικαιώματα των εργαζομένων, δεδομένου ότι οι συνδικαλιστικές οργανώσεις αναφέρονται ρητά στην οδηγία SE μόνο όσον αφορά τη συγκρότηση της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας[18]. Ωστόσο, η μία και μόνη αυτή αναφορά μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι, εκ των πραγμάτων, για τη συγκρότηση αυτή δεν υφίστανται εθνικοί κανόνες και ότι ήταν απαραίτητο να προβλεφθεί ρητώς η συμμετοχή των συνδικαλιστικών οργανώσεων, των οποίων ο ρόλος προβλέπεται από ορισμένα εθνικά δίκαια.

42. Αφετέρου, η μείωση των δικαιωμάτων συμμετοχής, όταν μνημονεύεται στην οδηγία SE, προβλέπεται ως μείωση της αναλογίας των εκπροσώπων των εργαζομένων στις συμμετέχουσες εταιρίες[19]. Κατ' ανάλογο τρόπο, η οδηγία (ΕΕ) 2017/1132[20] προβλέπει ότι, στην περίπτωση διασυνοριακής μετατροπής, οι κανόνες του κράτους μέλους προορισμού για τη συμμετοχή των εργαζομένων δεν εφαρμόζονται εάν το δίκαιο του κράτους μέλους προορισμού δεν προβλέπει «τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο συμμετοχής των εργαζομένων με εκείνο που ίσχυε στην εταιρία πριν από τη διασυνοριακή μετατροπή, μετρούμενο σε συνάρτηση με την αναλογία εκπροσώπων των εργαζομένων μεταξύ των μελών του διοικητικού ή εποπτικού οργάνου»[21]. Η ίδια διατύπωση χρησιμοποιείται για τις διασυνοριακές διασπάσεις[22] και τις διασυνοριακές συγχωνεύσεις[23].

43. Επομένως, στις περιπτώσεις αυτές, το επίπεδο συμμετοχής αξιολογείται ανάλογα με τον αριθμό των εκπροσώπων των εργαζομένων στο οικείο όργανο. Μολονότι μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η αναλογία είναι ένα από τα προστατευόμενα στοιχεία της συμμετοχής, εντούτοις τούτο δεν αρκεί ώστε να αποκλειστεί η δυνατότητα να τυγχάνουν προστασίας ομοίως και άλλα στοιχεία της συμμετοχής, εφόσον έχουν αντίκτυπο στην επιρροή των εργαζομένων στην πορεία της εταιρίας.

44. Πράγματι, στις περιπτώσεις που προβλέπονται στην οδηγία 2017/1132, η μνεία της αναλογίας γίνεται σε σημείο της διαδικασίας κατά το οποίο είναι απαραίτητο να καθοριστεί, πρώτον, το δίκαιο που διέπει την οικεία πράξη από απόψεως των δικαιωμάτων συμμετοχής και,

18 Βλ. άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο β', και αιτιολογική σκέψη 19 της οδηγίας SE.

19 Βλ. άρθρο 3, παράγραφος 4, in fine, της οδηγίας SE.

20 Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 2017, σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δίκαιου (ΕΕ 2017, L 169, σ. 46), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία (ΕΕ) 2019/2121 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2019 (ΕΕ 2019, L 321, σ. 1) (στο εξής: οδηγία 2017/1132).

21 Άρθρο 86ιβ, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2017/1132.

22 Βλ. άρθρο 160ιβ, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2017/1132.

23 Βλ. άρθρο 133, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2017/1132.

δεύτερον, αν οι διαπραγματεύσεις μέσω της ειδικής διαπραγματευτικής ομάδας πρέπει να αρχίσουν ώστε να καθοριστούν τα δικαιώματα αυτά, πράγμα το οποίο προϋποθέτει ένα αντικειμενικό και μη αμφισβητήσιμο κριτήριο.

45. Ούτε η μνεία της αναλογίας αυτής στο άρθρο 3, παράγραφος 4, in fine, της οδηγίας SE αρκεί για να αποκλειστεί η δυνατότητα να τυγχάνουν προστασίας και άλλα στοιχεία της συμμετοχής, δεδομένου ότι το άρθρο αυτό αφορά τους λοιπούς τρόπους συστάσεως της SE. Τούτο ουδόλως έρχεται σε αντίφαση προς το γεγονός ότι οι διατάξεις αναφοράς για τους λοιπούς τρόπους συστάσεως προστατεύουν μόνο την αναλογία [24].

46. Επιπλέον, δεδομένου ότι αυτή καθεαυτήν η διατύπωση είναι ιδιαιτέρως ευρεία, δηλαδή αναφέρεται σε «όλα τα στοιχεία του ρόλου των εργαζομένων», δεν μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι προστατεύεται μόνο η αναλογία εντός του εποπτικού συμβουλίου, ενώ το περιεχόμενο της συμφωνίας για τον ρόλο των εργαζομένων πρέπει να αφορά όχι μόνο τον αριθμό των εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο αλλά και τις διαδικασίες για την εκλογή τους [25].

47. Μολονότι ορισμένα διαδικαστικά στοιχεία πρέπει να έχουν την ίδια προστασία με την αναλογία, ωστόσο δεν είμαι πεπεισμένος ότι όλα τα διαδικαστικά στοιχεία έχουν την ίδια αξία, καθόσον πρέπει ακόμη να επηρεάζουν την πορεία της εταιρίας.

48. Οι αναιρεσείουσες στην κύρια δίκη συνδικαλιστικές οργανώσεις συμμερίζονται την άποψη αυτή, δεδομένου ότι είναι σαφές ότι δεν αμφισβήτησαν τη μείωση των μελών του εποπτικού συμβουλίου σε δώδεκα, μολονότι κατά το γερμανικό δίκαιο ο αριθμός των μελών του εποπτικού συμβουλίου εξαρτάται από το μέγεθος της εταιρίας, χωρίς παρέκκλιση. Δέχθηκαν, επομένως, ότι ο αριθμός των μελών του εν λόγω συμβουλίου μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο διαπραγματεύσεως, όπως δέχθηκαν επίσης κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι μπορούσαν να υπάρχουν διάφοροι τρόποι κατανομής των εδρών των εκπροσώπων των εργαζομένων, υπό την προϋπόθεση ότι τηρείται η χωριστή ψηφοφορία για την εκλογή των εκπροσώπων των συνδικαλιστικών οργανώσεων (αναλογία που εφαρμόζεται μόνο στις έδρες που έχουν διατεθεί στη Γερμανία [26] ή συνολική αναλογία στο πλαίσιο της οποίας επιτρέπεται σε όλες τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των οικείων φορέων να κατανείμουν μεταξύ τους τις έδρες που προορίζονται για αυτές [27]).

49. Ως εκ τούτου, το διαδικαστικό στοιχείο θα πρέπει να επηρεάζει τη λήψη αποφάσεων εντός του οικείου οργάνου, καθώς, όπως είδαμε, η συμμετοχή των εργαζομένων ορίζεται ως η επιρροή των εκπροσώπων των εργαζομένων στις υποθέσεις μιας εταιρίας [28]. Το εν λόγω κριτήριο επιρροής επιτρέπει να γίνει αντιληπτό ότι ο συνολικός αριθμός των μελών του εποπτικού συμβουλίου μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο διαπραγματεύσεως εφόσον διαφυλάσσεται η αναλογία.

[24] Βλ. τμήμα 3, σημείο β', του παραρτήματος της οδηγίας SE.

[25] Βλ. άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', της οδηγίας SE.

[26] Αυτό θα ήταν σύμφωνο με τη λογική που διέπει το τρίτο εδάφιο του σημείου β', in fine, του τμήματος 3 του παραρτήματος της οδηγίας SE (διατάξεις αναφοράς) που αναφέρει ότι «[κ]άθε κράτος μέλος μπορεί να καθορίζει πώς πρόκειται να κατανεμηθούν οι έδρες που του έχουν διατεθεί στο διοικητικό ή εποπτικό όργανο».

[27] Αυτό θα ήταν περισσότερο σύμφωνο με τη λογική της αποφάσεως της 20ής Ιουνίου 2013, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (C-635/11, EU:C:2013:408, σκέψεις 40 και 41), που ερμηνεύει την αρχή «πριν και μετά» ως επιβάλλουσα την επέκταση των δικαιωμάτων συμμετοχής σε όλους τους εργαζομένους τους οποίους αφορά η σύσταση SE.

[28] Βλ. άρθρο 2, στοιχείο ια', της οδηγίας SE.

50. Ωστόσο, το εν λόγω κριτήριο είναι πιο δύσκολο να εφαρμοστεί όταν πρόκειται για την προστασία ή μη της χωριστής ψηφοφορίας την οποία δικαιούνται οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, καθώς τούτο ισοδυναμεί με αξιολογική κρίση επί της συμβολής των εκπροσώπων των συνδικαλιστικών οργανώσεων σε σχέση με άλλους εκπροσώπους των εργαζομένων εντός του εποπτικού συμβουλίου. Τόσο το αιτούν δικαστήριο όσο και η IG Metall και η ver.di παραπέμπουν στη διχασμένη ως προς το ζήτημα αυτό γερμανική θεωρία, μολονότι και οι τρεις καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η συμμετοχή των εργαζομένων βελτιώνεται με τη συμμετοχή των εκπροσώπων των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Κατά συνέπεια, το στοιχείο αυτό δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται περιπτωσιολογικά, ο δε μόνος τρόπος για να αποφευχθεί η εκφορά αξιολογικής κρίσης είναι να λαμβάνεται ως βάση η εκτίμηση στην οποία προβαίνει το εθνικό δίκαιο.

51. Επιπλέον, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και η Γερμανική Κυβέρνηση προτείνουν το κριτήριο του χαρακτηριστικού στοιχείου της διαδικασίας της συμμετοχής των εργαζομένων σε εθνικό επίπεδο, προκειμένου να διαχωριστούν τα στοιχεία που δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγματεύσεως. Το κριτήριο αυτό είναι κατά τη γνώμη μου ικανό να καταδείξει ότι η επιρροή, όταν συνδέεται με ποιοτικά στοιχεία, δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο κατά περίπτωση εκτιμήσεως ή διαπραγματεύσεως, αλλά πρέπει να αξιολογείται με βάση τις επιλογές που πραγματοποιούνται στο εσωτερικό δίκαιο, ενόσω δεν έχει χωρήσει εναρμόνιση σε επίπεδο Ένωσης. Πράγματι, είναι απαραίτητο η ειδική διαπραγματευτική ομάδα να έχει σαφείς ενδείξεις για το τι εμπίπτει στην ελευθερία της διαπραγματεύσεως και για το ποιοι εθνικοί κανόνες πρέπει να παραμείνουν σε ισχύ.

52. Ως εκ τούτου, είναι αναμφισβήτητο ότι η χωριστή ψηφοφορία για τους εκπροσώπους των συνδικαλιστικών οργανώσεων αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο του καθεστώτος συμμετοχής στη Γερμανία και ότι δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο διαπραγματεύσεως.

53. Φρονώ ότι η προκριθείσα ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE θα εφαρμοστεί, λόγω της επανάληψης της ίδιας διατύπωσης, στους ευρωπαϊκούς συνεταιρισμούς [29] και, μέσω παραπομπής στην εν λόγω διάταξη, στις διασυνοριακές διασπάσεις [30] και μετατροπές [31].

54. Μολονότι το αιτούν δικαστήριο δεν ερωτά ευθέως το Δικαστήριο σχετικά με τα ζητήματα της επεκτάσεως του εν λόγω δικαιώματος σε χωριστή ψηφοφορία στο σύνολο των εργαζομένων τους οποίους αφορά η μετατροπή, της διευρύνσεως της ψηφοφορίας αυτής σε συνδικαλιστικές οργανώσεις διαφορετικές από τις γερμανικές και της δυνατότητας των συνδικαλιστικών οργανώσεων να παρουσιάσουν υποψηφίους, ανεξαρτήτως του αν είναι εργαζόμενοι ή όχι στον οικείο φορέα, ωστόσο τα ερωτήματα αυτά υπονοούνται καθώς εμφανίζονται στην αιτιολογία της αποφάσεώς του. Ως εκ τούτου, μου φαίνεται ενδιαφέρον να απαντήσω εν συντομία σε αυτά, καθόσον μάλιστα οι απαντήσεις μπορούν να συναχθούν από την οδηγία SE και τη νομολογία του Δικαστηρίου.

55. Πρώτον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι «από την οδηγία SE προκύπτει ότι η επιδιωκόμενη από τον νομοθέτη της Ένωσης διασφάλιση των κεκτημένων δικαιωμάτων επάγεται όχι μόνον τη διατήρηση των κεκτημένων δικαιωμάτων των εργαζομένων στις εταιρίες που μετέχουν στη συγχώνευση, αλλά και την επέκταση των δικαιωμάτων αυτών σε όλους τους εμπλεκόμενους

[29] Βλ. άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2003/72/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 2003, για τη συμπλήρωση του καταστατικού του ευρωπαϊκού συνεταιρισμού όσον αφορά τον ρόλο των εργαζομένων (ΕΕ 2003, L 207, σ. 25).

[30] Βλ. άρθρο 160ιβ, παράγραφος 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 2017/1132.

[31] Βλ. άρθρο 86ιβ, παράγραφος 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 2017/1132.

εργαζόμενους» [32]. Μου φαίνεται επομένως σαφές ότι όλοι οι εργαζόμενοι πρέπει να μπορούν να επωφελούνται από τη χωριστή ψηφοφορία, ακόμη και αν το εθνικό δίκαιο δεν την επιτρέπει [33]. Εξάλλου, η συμφωνία για τον ρόλο των εργαζομένων μπορεί να καθορίζει τις ακριβείς ρυθμίσεις για την εκλογή των εκπροσώπων των εργαζομένων. Αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει την ειδική διαπραγματευτική ομάδα, στο πλαίσιο της διαπραγματεύσεως, να δεχθεί ότι συνδικαλιστικές οργανώσεις διαφορετικές από τις γερμανικές θα μπορούν να παρουσιάσουν υποψηφίους, χωρίς αυτό να προκύπτει ούτε από υποχρέωση που επιβάλλει η οδηγία SE ούτε, υποθετικώς, από το εθνικό δίκαιο. Τέλος, λαμβανομένης υπόψη της θέσης της οδηγίας SE που επιτρέπει τη συμμετοχή στην ειδική διαπραγματευτική ομάδα εκπροσώπων συνδικαλιστικών οργανώσεων που δεν είναι εργαζόμενοι του φορέα τον οποίο αφορά η μετατροπή [34] και στον βαθμό που αυτό επιτρέπεται στο εθνικό δίκαιο στο οποίο υπόκειται η υπό μετατροπή εταιρία, οι υποψήφιοι των συνδικαλιστικών οργανώσεων μπορεί να είναι υποψήφιοι που δεν είναι εργαζόμενοι ενός τέτοιου φορέα.

56. Επομένως, το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας SE έχει την έννοια ότι η συμφωνία σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων σε μια SE που συνιστάται μέσω μετατροπής πρέπει να προβλέπει χωριστή ψηφοφορία για την εκλογή, ως εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο, ορισμένου ποσοστού υποψηφίων που προτείνονται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, εφόσον η ιδιαιτερότητα αυτή υφίσταται και είναι υποχρεωτική βάσει του εθνικού δικαίου που εφαρμόζεται στην υπό μετατροπή εταιρία.

V. Πρόταση

57. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Bundesarbeitsgericht (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών, Γερμανία), ως εξής:

Το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 8ης Οκτωβρίου 2001, για τη συμπλήρωση του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρίας όσον αφορά τον ρόλο των εργαζομένων, έχει την έννοια ότι η συμφωνία σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων σε μια ευρωπαϊκή εταιρία που συνιστάται μέσω μετατροπής πρέπει να προβλέπει χωριστή ψηφοφορία για την εκλογή, ως εκπροσώπων των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο, ορισμένου ποσοστού υποψηφίων που προτείνονται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, εφόσον η ιδιαιτερότητα αυτή υφίσταται και είναι υποχρεωτική βάσει του εθνικού δικαίου που εφαρμόζεται στην υπό μετατροπή εταιρία.

[32] Απόφαση της 20ής Ιουνίου 2013, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (C-635/11, EU:C:2013:408, σκέψη 41).

[33] Βλ. τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 18ης Ιουλίου 2017, Erzberger (C-566/15, EU:C:2017:562), κατά τα οποία το γερμανικό δίκαιο περί συμμετοχής δεν μπορεί να επεκταθεί εκτός της γερμανικής επικράτειας.

[34] Βλ. αιτιολογική σκέψη 19 και άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας SE.